

Petr Bísek: Identita?

Je to trochu nefér zařadit mně na program hned za skvělým Petrem Pithartem, ale výzvu aktivně se zúčastnit této konference jsem přijal a je to pro mne pocta. Snad některé z vás zaujmou má slova a přivedou vás k zamyšlení. Zaměřím se na identitu národnostní, českou, poznamenanou životem v USA.

Název konference Krajané a problém identity mě přinutil k určitému zamyšlení. Identita? Yes. Slovo problém mně vrtá hlavou? Proč problém? Identita je skutečnost, každý nějakou máme, ale že by to byl problém? Jistě, je to námět k zamyšlení, ale problém nevidím.

Co je to, identita? Latinsky identitas. Toto slovo má řadu významů. Nám nejbližší význam je sebepojetí, sebeuvědomění si jednotlivce, člověka, každého z nás. Sebeuvědomění si.

Identita není však jen osobní, tj. identita jednotlivce, ale také skupinová, tj. identita spřízněných lidí či duší; identita rodiny, spolku či organizace; identita většího uskupení jako je osada, vesnice, město; identita regionu, národa, uskupení národů a států jako jsou Spojené státy americké, Evropská unie, Kanada, Austrálie, Belgie a další. Nejpodstatnější je identita prostředí, ze kterého jsme vzešli. Především je to rodina, její charakter, ve kterém jsme vyrůstali a který hlavní měrou určil naši osobní identitu. A je tu ovšem i identita Země s velkým Z, planety, kterou obýváme. Nevím, jestli je možné mluvit o identitě vesmíru, jít tak daleko odvahy nemám.

Podrobněji a daleko precizněji rozebral a kvalifikoval identitu Václav Havel při svém projevu na Newyorské univerzitě v roce 1991. Tehdy ji spojil s jeho pojetím občanské společnosti a pamatuji si, jak americké, veskrze akademické publikum hltalo jeho nová, jasná, neotřelá slova.

Co určuje identitu, co rozlišuje jednu identitu od druhé? To je jistě námět na dlouhé povídání a debatování lidí v akademické diskusi zkušenějších, než já. Na důslednější, podrobnější rozbor zde není prostor. A přestože já nejsem ani psycholog, ani sociolog, ani antropolog, ani historik, pokusím

se zde uvést několik konkrétních příkladů identit jednotlivců a mně známých společenských uskupení, která mně byla nebo stále jsou blízka. Nechám na vás uvážit, jaké jsou jejich identity, v čem jsou si podobné, v čem unikátní, co je ovlivnilo, kam je zařadit. A protože jsem v prvním týdnu loňského prosince dovršil 50 let svého života v Americe, uvedu příklady, které jsou mně důvěrně známé v této zemi. Dovolte, abych začal sám se sebou.

Narodil jsem se do tradiční evangelické patriotické rodiny, která si i přes určité perzekuce zachovala svoji křesťanskou identitu i za komunistické totality. Hlavní dárek dětem při narozeninách, vánocích a jiných slavnostních příležitostech byla knížka klasického autora. Prvních 24 let svého života jsem prožil v Československu. To byl a je podstatný základ mé osobní identity. Následoval pobyt ve Švédsku - i ten, přestože krátký, značně obohatil moji identitu - a po něm 50 let života v USA.

Od roku 1965 až do sametové revoluce jsem já a moje českoamerická rodina nevedli aktivní krajaňský život. Ano, doma jsme mluvili česky, v ryze americkém prostředí jsme měli kolem sebe skupinu přátel českého původu, ale až listopad 1989 mě prakticky přes noc doslova vcucnul do víru krajaňského dění v USA a všeho, co s tím souviselo.

Od dubna 1990 do června 2010 jsme s manželkou Věrou vydávali šestnáctistránkový čtrnáctideník *Americké listy*. K tomu se v roce 1996 přidalo mé aktivní zapojení v newyorském spolku BCBSA (Bohemian Citizens' Benevolent Society of Astoria - Český Občanský Podpůrný Spolek v Astorii, www.bohemianhall.com), kde jsem posléze sloužil jako prezident této více než stoleté krajaňské organizace. Byl jsem také aktivní ve Washingtonu založené Společnosti pro vědy a umění (známé jako SVU), kde jsem se zúčastnil řady kongresů a konferencí a s manželkou tisknul její čtvrtletník *Zprávy*. Dosud jsem jejím členem.

Jsem také členem sboru ředitelů washingtonské organizace American Friends of the Czech Republic (Američtí přátelé České republiky, www.afocr.org), která mj. přispěla stovkami tisíců dolarů na odstranění

škod napáchaných povodněmi v roce 2002, postavila pomník TGM ve Washingtonu, vrátila sochu prezidenta Woodrow Wilsona do Vrchlického parku před Hlavní, dříve Wilsonovo nádraží, a vloni v listopadu iniciovala instalaci busty Václava Havla v Kapitolu amerického kongresu. Poslední dva roky žiji převážně zpět v České republice, kde moje hlavní aktivita je trénování veslařské mládeže.

Jisté je, že tyto mé aktivity, život v tomto prostředí ztvárnilo, doplnilo a jistě i do značné míry pozměnilo moji identitu. Jaká tedy je? Je moje identita identitou Čechoslováka, poté Čechoameričana a nakonec zpět Čecha, ovšem v jiné době, v jiných životních podmínkách? Jisté je křesťanská. A česká. Ale dost o mé identitě. K zamyšlení jsou další příklady identit s českými či moravskými kořeny, které zde uvedu.

Ve středu USA žije pátá generace Američanů, kteří si říkají Moravci a kteří dosud ve své komunitě mluví mezi sebou zajímavou moravštinou, dá-li se to tak nazvat. Jaká je jejich skupinová identita? V Texasu mám od konce 19. století spoustu příbuzných, z nich většina již česky nemluví a krajanského života se nezúčastňuje, ale někteří z nich se o svůj původ intenzívně zajímají. Když jsem je v texaském Bentonu navštívil, hrdě mně věnovali jednu kopii jejich amatérsky, ale velice podrobně sestavené historie svých předků, kde moje generace byla poslední, o které něco věděli. Rád jsem jim přivezl ke skenování fotografii rodiny mého prapradědečka Jurena a jeho rodiny z Jimramova z konce 19. století. Jaká je identita těchto Američanů českomoravského původu?

Někteří z našich českých přátel, kteří spolu s námi začínali v USA nový život v 60. a 70. letech minulého století, mluvili doma česky a pokud měli tu možnost, posílali své děti do české školy. Jiní mluvili doma se svými potomky výhradně jejich českou američtinou a do české školy je neposílali, i kdyby měli tu možnost. (Většinu z nich to dnes mrzí.) Jaká je jejich identita? Jak tato jejich podstatná rozhodnutí ovlivnila jejich identitu?

Jak jsem se již zmínil, v newyorské čtvrti Astorii existuje více než stoletý krajanský spolek, BCBSA, kde před sametovou revolucí česká škola

prakticky neexistovala, přestože ve stanovách spolku je její existence zaručena hned v prvním odstavci, a dnes, z praktických důvodů rozdělená na českou a slovenskou část, má téměř 150 žáků a žákyň. A zakládají se další školy tam, kam se po sametové revoluci přistěhovali Češi a pro své děti založili nebo obnovili české školy. Domnívám se, že tento vývoj nikdo nepředvídal, neočekával. Jaká je identita této nové generace, rodičů těchto dětí a jaká bude identita jejich potomků? Nerad bych nějak specificky předvídal charakter a unikátnost identity příští generace a generací. Kdo ví, co ji ovlivní, co ji bude tvarovat, co do ní zásadním způsobem zasáhne?

S identitou mojí českoamerické generace bych si nedělal velké starosti. Odvážím se tvrdit, že většina z nás se do Čech a na Moravu, takže do Českých zemí, ráda vrací. Někteří na část roku, jiní natrvalo, často podle finančních možností, jiní podle rodinné situace - především záleží na tom, jestli jejich děti a vnoučata žijí v zahraničí, jak je jejich nové země přijaly, jaká přátelství a kariéry si mimo Českou republiku vypěstovali, atd. Lze očekávat, že tomu bude podobně i s příští generací.

A identita mé českoamerické rodiny? To by byla dobrá otázka pro našeho syna Jonathana, který jako 26letý usměvavý Američan přiletěl před 14 lety do Prahy na dovolenou a do USA se už nevrátil. Pár let po jeho zakotvení v Plzni mně řekl, že se cítí jako Čech, který se vrátil. A když jsem se ho vloni na podzim zeptal, jestli uvažuje o návratu do Ameriky, udiveně reagoval: "Táto, co bych tam dělal?" Jaká je jeho individuální identita?

Dcera Veronica, která po skončení gymnázia v USA v roce 1991 v Praze půl roku pracovala, poté při bakalářském studiu na Chicagské univerzitě se sama, bez rodičovského ponouknutí, přihlásila na plný semestr češtiny a po ukončení studií opět strávila další půl rok v Praze. Jaká je její identita? A moje sestra Doris, která od roku 1967 žije v New Delhi, kde sice po řadu let byla zaměstnaná na českém velvyslanectví, ale v samotném Delhi má jen jednu jedinou českou přítelkyni? Jaká je její, jistě velice osobní a unikátní identita?

Rád bych zde odbočil a zdůraznil, že návrat do Čech, i ten nedefinitivní, není jednoduchý, je plný různých náročných úskalí a já nepochybuji o tom,

že by měl být na MZV ustaven úřad, který by v tomto důležitém a náročném kroku navrátilcům pomáhal a poradil. A to nemyslím jen na moji šedovlasou generaci, ale také na generace mladší, které žijí z různých důvodů v zahraničí a budou se vracet zpět do Čech a na Moravu. Během jejich deseti-, patnácti- či dvacetiletého pobytu v zahraničí zde proběhly a proběhnou různé, především administrativní změny, ve kterých bude mít i mladší člověk problém se bez šrámů vyznat.

V celém mém životě jsem plánoval jen jedno - odchod z Československa. Vše ostatní jako by se stalo samo sebou. Jako když mně život předložil různé výzvy a já jsem se jich chytil, aniž jsem si plně uvědomoval, co to znamená, co z toho vzejde, jak to ovlivní moji identitu. I moji zřejmě poslední veřejnou aktivitu, trénování veslařské mládeže v Praze, přivedla náhoda, náhodné setkání. Jestli mně čeká ještě nějaká větší náhoda, nevím. Uvidím. Času již příliš nazbyt na nějaké nové životní experimenty nemám. Navíc, jsem spokojen s mojí současnou identitou, podstatně ji měnit nechci.

Takže, moje identita? Jistě česká. Jistě křesťanská. Můj pocit je, že 50 let v Americe pouze přerušilo můj život v rodných Čechách. Zde ovšem pospíchám, abych zároveň vzdal svůj vděk Spojeným státům americkým, které mně umožnily nečekaný osobní rozvoj, mnohem větší a hlubší, než jaký bych mohl mít kdekoliv jinde ve světě. A to mělo jistě podstatný vliv na vývoj mojí české identity.